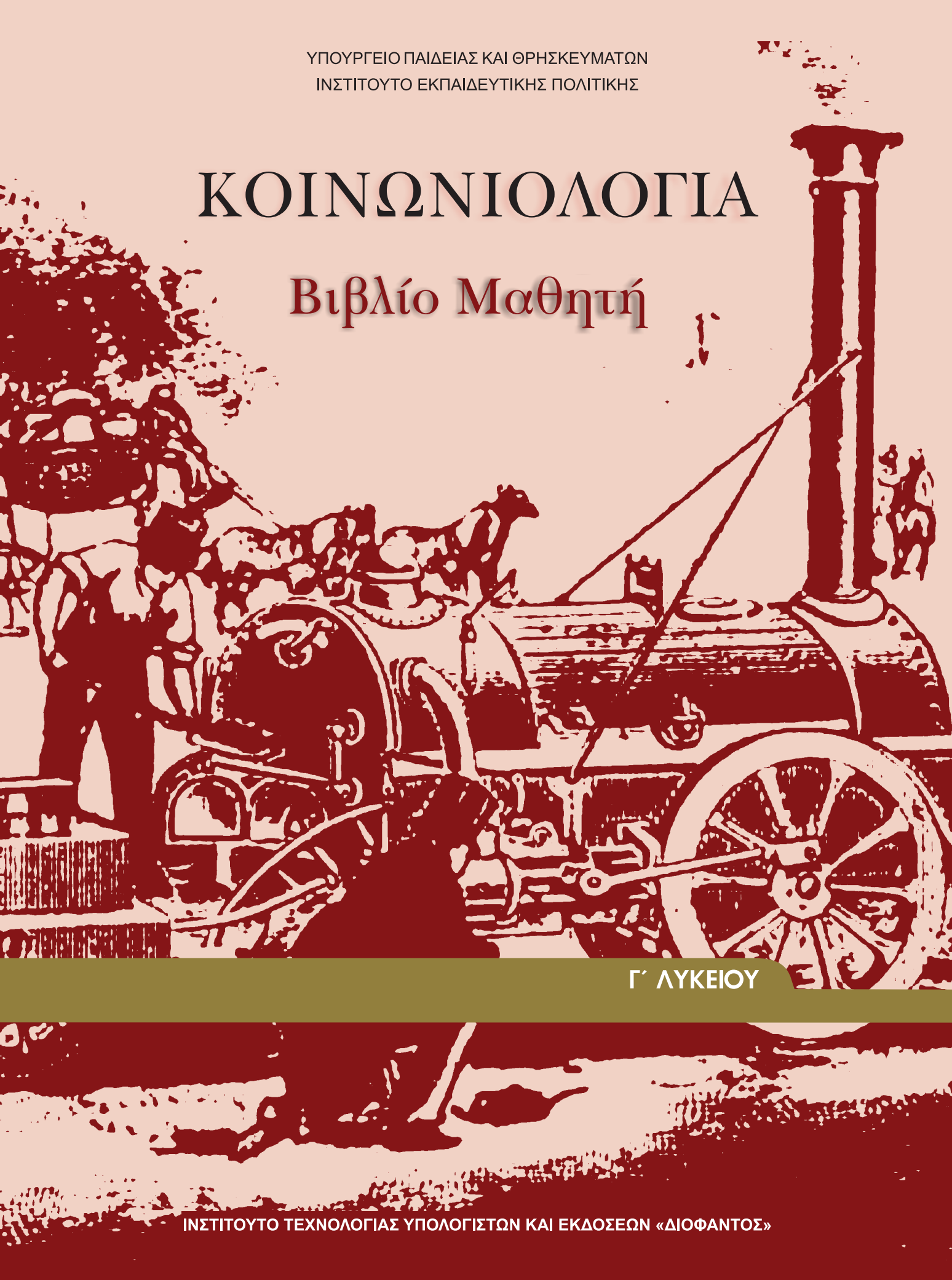

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Βιβλίο Μαθητή

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφείς

Ρεγγίνα Κασιμάτη

Κοινωνιολόγος

Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

Μαρία Παπαϊωάννου

Δρ. Κοινωνιολόγος

Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

Στράτος Γεωργούλας

Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολογίας

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ιωάννης Πράνταλος

Κοινωνιολόγος

Διδάκτορας Φιλοσοφίας

Μέλη Επιτροπής Κρίσης

Σωκράτης Κονιόρδος, Επίκουρος Καθηγητής Κοινωνιολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Χρήστος Πατσός, Διδάκτορας Κοινωνιολογίας, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

Σοφία Σταμάτη, Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

Εποπτεία στο πλαίσιο του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Νικόλαος Πετρόπουλος

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Γλωσσική Επιμέλεια

Μαιρίτα Κλειδωνάρη, Φιλολόγος

Φωτογραφική Επιμέλεια

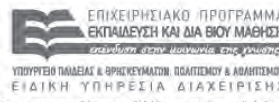
Ευγενία Κουμάνταρη, Κοινωνιολόγος, Εκπαιδευτικός Β΄/θμιας Εκπαίδευσης

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
Επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Επένδυση στην ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι αλλαγές που ενσωματώθηκαν στην παρούσα επανέκδοση έγιναν με βάση τις διορθώσεις του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ

Η συγγραφή και η επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

1. Εισαγωγή στην κοινωνιολογία	11
Εισαγωγή.....	13
1.1. Η γέννηση της κοινωνιολογίας.....	13
1.1.1 Αντικείμενο της κοινωνιολογίας	14
1.2. Κοινωνιολογική θεώρηση	15
1.2.1 Ένα παράδειγμα εφαρμογής της «κοινωνιολογικής φαντασίας»	15
1.2.2 Οι θεμελιωτές της κοινωνιολογίας.....	17
Α. Κοντ	17
Κ. Μαρξ.....	18
Ε. Ντυρκέμ	19
Μ. Βέμπερ	20
1.2.3 Κοινωνιολογικές σχολές	21
Η σχολή του λειτουργισμού	21
Η σχολή των συγκρούσεων	22
Η σχολή της συμβολικής αλληλεπίδρασης.....	22
1.3. Η διεπιστημονική προσέγγιση	24
1.4. Η χρησιμότητα της κοινωνιολογίας.....	25
1.5. Η κοινωνιολογία στην Ελλάδα	25
Ερωτήσεις.....	27
2. Μορφές κοινωνικής οργάνωσης - Ελληνική κοινωνία	29
Εισαγωγή.....	31
2.1. Από την αγροτική κοινωνία στην κοινωνία της πληροφορίας.....	31
Αγροτικές κοινωνίες	31
Βιομηχανική κοινωνία	32
Μεταβιομηχανική κοινωνία.....	35
2.2. Σύγχρονες κοινωνίες.....	36
2.2.1 Τα στάδια ανάπτυξης των σύγχρονων κοινωνιών	36
2.3. Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας.....	39
2.3.1 Κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας στην ελληνική κοινωνία	39
Αγροτικός τομέας.....	39
Βιομηχανικός τομέας	41
Τομέας υπηρεσιών.....	43
2.3.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας.....	43
2.3.3 Κοινωνικές αξίες στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία	46
Ερωτήσεις.....	48
3. Κοινωνικοποίηση και κοινωνικός έλεγχος	49
Εισαγωγή.....	51
3.1. Οι στόχοι της κοινωνικοποίησης και η σημασία του κοινωνικού περιβάλλοντος για τον άνθρωπο	51

Σελίδα

3.2. Ανάπτυξη του κοινωνικού εαυτού - Οι διαφορετικές προσεγγίσεις	55
3.3. Φορείς κοινωνικοποίησης.....	58
3.3.1 Πρωτογενείς φορείς κοινωνικοποίησης	59
Οικογένεια	59
Παρέα συνομηλίκων	60
3.3.2 Δευτερογενείς φορείς κοινωνικοποίησης.....	60
Σχολείο.....	60
Θρησκεία.....	61
Μ.Μ.Ε.....	62
Κράτος.....	64
3.4. Κοινωνικός έλεγχος - Μορφές κοινωνικού ελέγχου.....	65
3.5. Η κοινωνικοποίηση ως συνεχής διαδικασία κοινωνικής μάθησης.....	67
Ερωτήσεις.....	68

4. Η σύγχρονη ελληνική οικογένεια: μορφές, προβλήματα και προοπτικές..... 69

Εισαγωγή.....	71
4.1. Μορφές, λειτουργίες και κοινωνικο-οικονομικές βάσεις της ελληνικής οικογένειας	71
4.1.1 Μορφές οικογένειας στο παρόν και το πρόσφατο παρελθόν	74
Από τις εκτεταμένες στις σύγχρονες μορφές της πυρηνικής οικογένειας.....	74
4.2. Καταμερισμός εργασίας στη σύγχρονη ελληνική οικογένεια	79
4.3. Μαθαίνοντας το ρόλο του άνδρα και το ρόλο της γυναίκας: ένα παράδειγμα πρωτογενούς κοινωνικοποίησης.....	82
4.4. Προκλήσεις, προβλήματα, προοπτικές της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας	84
Ερωτήσεις.....	87

5. Εκπαίδευση: παράγοντας αναπαραγωγής και αλλαγής της κοινωνίας..... 89

Εισαγωγή	91
5.1. Ο ρόλος της εκπαίδευσης	91
5.1.1 Εκπαιδευτικά συστήματα - Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.....	93
5.2. Η εκπαίδευση ως παράγοντας αναπαραγωγής και αλλαγής της κοινωνίας	98
5.2.1 Η εκπαίδευση ως παράγοντας αναπαραγωγής της κοινωνίας.....	98
5.2.2 Η εκπαίδευση ως παράγοντας αλλαγής της κοινωνίας.....	101
5.3. Εκπαιδευτικός προσανατολισμός στο πλαίσιο της κοινωνίας της πληροφορίας.....	102
Η σχέση γνώσης και πληροφορίας.....	104
Ερωτήσεις.....	105

6. Εργασία, ανεργία και κοινωνικές ανισότητες..... 107

Εισαγωγή.....	109
6.1. Ο ρόλος της εργασίας στη ζωή των ανθρώπων.....	109
6.1.1 Οργάνωση της παραγωγής και μορφές εργασίας.....	111
6.1.2 Νέες μορφές απασχόλησης	114

6.1.3	Μορφές ανεργίας.....	115
6.1.4	Η εργασία και η ανεργία στην ελληνική κοινωνία.....	117
6.2.	Φτώχεια, πλούτος, κοινωνική διαστρωμάτωση και συνέπειες.....	118
6.2.1	Κοινωνική διαστρωμάτωση, κοινωνικές ανισότητες	118
6.2.2	Φτώχεια	120
6.2.3	Συνέπειες ανεργίας, φτώχειας και ανισοτήτων	123
6.2.4	Παιδική εργασία	125
6.3.	Αντιμετώπιση των ανισοτήτων, της φτώχειας και της ανεργίας.....	127
	Ερωτήσεις.....	129
7.	Μορφές και κοινωνικές βάσεις της εξουσίας.....	131
	Εισαγωγή.....	133
7.1.	Κοινωνίες με ή χωρίς κρατική οργάνωση - Θεωρητική προσέγγιση.....	133
7.1.1	Μορφές εξουσίας.....	134
7.1.2	Συγκρότηση του έθνους-κράτους και συστήματα διακυβέρνησης.....	137
7.1.3	Μορφές υπερκρατικής εξουσίας - Ευρωπαϊκή Ένωση	140
7.2.	Κοινωνικές βάσεις της εξουσίας.....	141
	Το μοντέλο των ελίτ.....	141
	Το πλουραλιστικό μοντέλο	142
	Το μαρξιστικό μοντέλο.....	143
7.3.	Πολιτική συμπεριφορά και κοινωνικοί παράγοντες που την επηρεάζουν.....	144
7.3.1	Πολιτικά κόμματα	144
7.3.2	Ομάδες συμφερόντων	145
7.3.3	Κοινή γνώμη	146
7.3.4	Πολιτική και εκλογική συμπεριφορά.....	148
7.3.5	Ενδεικτικές εμπειρικές έρευνες - Εκπροσώπηση στη Βουλή.....	149
7.4.	Πολιτική αλλοτρίωση.....	152
	Ερωτήσεις.....	154
8.	Το άτομο, η κοινωνία και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.....	155
	Εισαγωγή.....	157
8.1.	Τα Μ.Μ.Ε.: η διάδοση και η χρήση τους στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία.....	157
8.2.	Κοινωνικές επιδράσεις των Μ.Μ.Ε. και των Η/Υ	164
8.2.1	Θεωρητικές προσεγγίσεις	164
8.2.2.	Κοινωνικές επιδράσεις των Μ.Μ.Ε.	166
8.3	Αγωγή αναγνωστών, θεατών, ακροατών και χρηστών Η/Υ	169
	Ερωτήσεις.....	171
9.	Αποκλίνουσα συμπεριφορά: παραβατικότητα και εγκληματικότητα	173
	Εισαγωγή	175
9.1.	Οι έννοιες της παραβατικότητας και της εγκληματικότητας -	

Σελίδα

Το έγκλημα ως κοινωνικό φαινόμενο	175
9.1.1 Τύποι εγκλημάτων	177
9.2. Θεωρητικές προσεγγίσεις της αποκλίνουσας συμπεριφοράς - Δύο κοινωνιολογικές οπτικές	181
9.2.1 Θεωρίες της συναίνεσης: ανομία και κοινωνική οικολογία	181
9.2.2 Θεωρίες της σύγκρουσης για την αποκλίνουσα συμπεριφορά	183
9.3. Η αντιμετώπιση της παραβατικότητας και της εγκληματικότητας: σωφρονισμός, κοινωνική επανένταξη και πρόληψη	183
9.3.1 Σωφρονισμός και κοινωνική επανένταξη	184
9.3.2 Πρόληψη της παραβατικότητας-εγκληματικότητας	187
Ερωτήσεις	190
10. Ετερότητα, διαπολιτισμικές και διακοινωνιακές σχέσεις	191
Εισαγωγή	193
10.1. Ετερότητα, πολιτισμικές διαφορές και υποκοουλτούρες στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία	193
10.1.1 Μετακινήσεις πληθυσμών (μετανάστευση - παλιννόστηση).....	194
10.1.2 Διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες και μειονότητες στις σύγχρονες κοινωνίες	200
10.2. Προκατάληψη και ρατσισμός	201
10.2.1 Στερεότυπα, προκατάληψη, ρατσισμός, σοβινισμός	201
α. Στερεότυπα.....	201
β. Προκατάληψη.....	202
γ. Ρατσισμός	202
δ. Σοβινισμός και εθνικισμός	204
10.2.2 Τα αίτια και οι συνέπειες της προκατάληψης και του ρατσισμού	205
α. Κοινωνικά αίτια.....	205
β. Οικονομικά αίτια	205
γ. Ψυχοδυναμικά αίτια	206
δ. Συνέπειες των προκαταλήψεων και του ρατσισμού	206
10.3. Πόλεμος, τρομοκρατία: μορφές, αίτια και συνέπειες.....	207
10.3.1 Πόλεμος	207
α. Οι βίαιες συγκρούσεις μεταξύ κρατών	207
β. Οι βίαιες συγκρούσεις εντός των συνόρων των κρατών (επανάσταση, εμφύλιος πόλεμος).....	208
γ. Τα αίτια των πολέμων	208
δ. Συνέπειες των πολέμων	209
10.3.2 Τρομοκρατία	210
10.3.3 Συνέπειες και αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.....	211
10.4 Αντιμετώπιση της προκατάληψης και της οργανωμένης βίας.....	212
Ερωτήσεις	216
Γλωσσάριο	217
Βιβλιογραφία	221

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

Η συγγραφή του βιβλίου της κοινωνιολογίας έχει ως στόχο να συμβάλει στην κατανόηση της σύγχρονης κοινωνίας, να προβληματίσει τους μαθητές για όσα συμβαίνουν γύρω τους, κυρίως όμως να αναπτύξει την κριτική τους ικανότητα και να τους παροτρύνει να ενεργοποιηθούν ως αυριανοί πολίτες.

Στη συγγραφή του βιβλίου αυτού βοήθησαν πάρα πολλοί άνθρωποι με επισημάνσεις και σχόλια που ήταν καθοριστικά για την ολοκλήρωσή του. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε ιδιαίτερα την κ. Μαρία Ν. Αντωνοπούλου, καθηγήτρια Κοινωνιολογίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, για τις ουσιαστικές επισημάνσεις και τα σχόλιά της σε διάφορες ενότητες του Βιβλίου του Μαθητή, τον κ. Γιάννη Πανούση, καθηγητή Εγκληματολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, για τις διευκρινίσεις του σχετικά με τις γενικές κατηγορίες των αδικημάτων, καθώς και τον ερευνητή του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών κ. Διονύσιο Μπαλούρδο για τα πολύτιμα στοιχεία που μας παρείχε σχετικά με τον πληθυσμό και τη φτώχεια.

Ευχαριστούμε όλους τους φορείς, δημόσιους και ιδιωτικούς, καθώς και τα μεμονωμένα άτομα που μας βοήθησαν στη συγκέντρωση και την επεξεργασία εποπτικού υλικού (π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα, στατιστικούς πίνακες κ.ά.) για το διδακτικό πακέτο. Τα στοιχεία τους μνημονεύονται στις επιμέρους ενότητες του Βιβλίου του Μαθητή και του Τ.Ε.Ε.Μ.

Ευχαριστούμε, επίσης, την εκπαιδευτικό κ. Ειρήνη Σπάνθη για την πολύτιμη βοήθειά της στην ηλεκτρονική επεξεργασία των κειμένων πριν από την τελική τους κρίση, καθώς και τον κ. Χάρη Χαμηλοθώρη για την απρόσκοπτη πρόσβαση που μας εξασφάλισε σε φωτογραφικά αρχεία εφημερίδων.

Το διδακτικό πακέτο κοινωνιολογίας περιλαμβάνει:

- **το Βιβλίο του Μαθητή,**
- **το Τετράδιο Εργασίας και Έρευνας του Μαθητή (Τ.Ε.Ε.Μ.) καθώς και**
- **το Βιβλίο του Καθηγητή.**

Το Τ.Ε.Ε.Μ. περιλαμβάνει ιδέες για σχέδια εργασίας, ασκήσεις και ερωτήσεις διάφορων τύπων, καθώς επίσης και παραδείγματα εφαρμογής, που θεωρούμε ότι θα βοηθήσουν στην εμπέδωση βασικών εννοιών οι οποίες περιλαμβάνονται στο παρόν εγχειρίδιο κοινωνιολογίας.

Το Βιβλίο του Καθηγητή εμπεριέχει οδηγίες προς τους διδάσκοντες και περισσότερο εξειδικευμένες πληροφορίες σχετικά με τις θεωρίες και τις μεθόδους της κοινωνιολογίας, οι οποίες πιστεύουμε ότι θα συνδράμουν το διδακτικό τους έργο.

Αγαπητοί μαθητές και μαθήτριες, ελπίζουμε το παρόν βιβλίο να πετύχει τους στόχους του, δηλαδή να συμβάλει στην ευρύτερη καλλιέργειά σας και στη μετέπειτα επαγγελματική και κοινωνική σας διαδρομή.

Οι συγγραφείς

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

- Γέννηση της κοινωνιολογίας
- Εφαρμογή της «κοινωνιολογικής φαντασίας»
- Θεμελιωτές της κοινωνιολογίας (Κοντ, Μαρξ, Ντυρκέμ, Βέμπερ)
- Η κοινωνιολογία στην Ελλάδα
- Χρησιμότητα της κοινωνιολογίας

Εισαγωγή

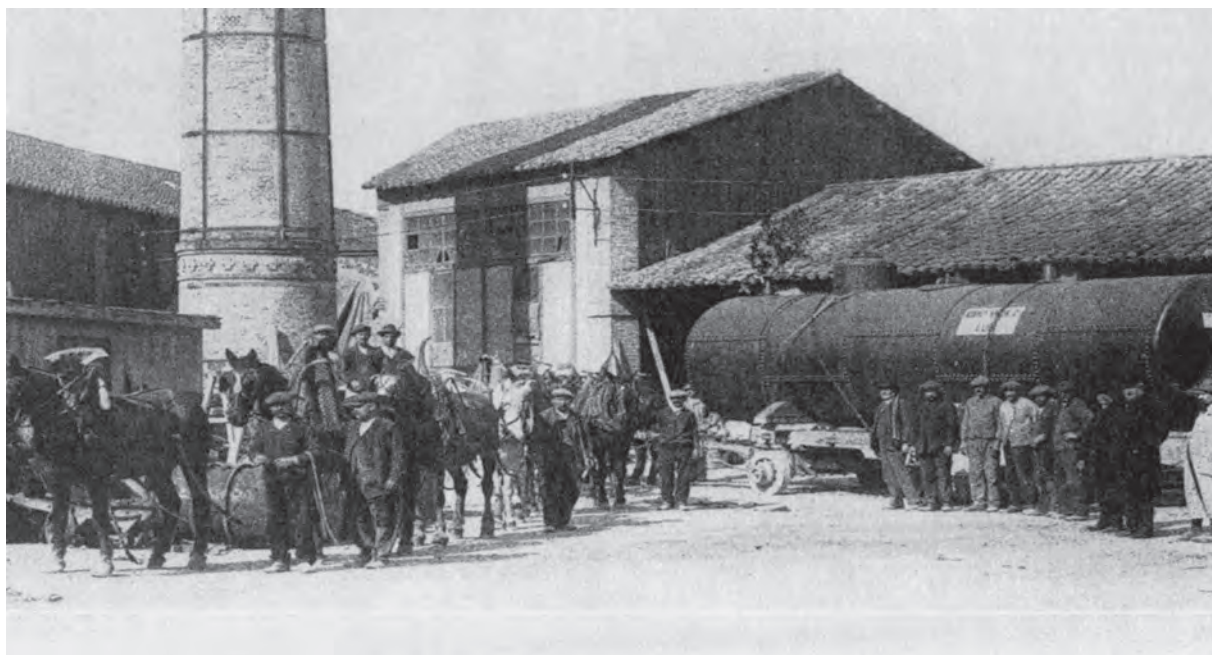
Στο κεφάλαιο αυτό θα περιγράψουμε τις συνθήκες μέσα στις οποίες γεννήθηκε η επιστήμη της κοινωνιολογίας και τον τρόπο με τον οποίο καθορίστηκε το αντικείμενό της. Θα αναφέρουμε ποιοι είναι οι θεμελιωτές της και θα δείξουμε ποια είναι η χρησιμότητα της επιστήμης αυτής στη σύγχρονη κοινωνία.

1.1. Η γέννηση της κοινωνιολογίας

Η κοινωνιολογία γεννήθηκε στη Δυτική Ευρώπη πριν από 150 χρόνια. Υπήρχαν συγκεκριμένες αιτίες γι' αυτό, οι οποίες σχετίζονται με δύο επαναστάσεις: τη Γαλλική Επανάσταση (1789) και τη βιομηχανική επανάσταση στην Αγγλία κατά το 18ο αιώνα, γεγονότα που προκάλεσαν βαθιές αλλαγές στη ζωή των ανθρώπων. Μερικές από τις αλλαγές που συγκλόνισαν την Ευρωπαϊκή κοινωνική πραγματικότητα της εποχής εκείνης ήταν η εισαγωγή της μηχανής στους χώρους δουλειάς, η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου, η έξοδος των αγροτών από την ύπαιθρο, η εμφάνιση της εργατικής τάξης, η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού ανθρώπων στις πόλεις.

Οι αλλαγές που συντελούνται την περίοδο αυτή προκαλούν στον κόσμο μεγάλη ανασφάλεια και ανησυχία, αφού διαλύονται οι παραδοσιακοί κοινωνικοί δεσμοί, επηρεάζονται οι λειτουργίες της οικογένειας, δημιουργούνται νέες τεχνικές παραγωγής και αναδύονται νέες κοινωνικές τάξεις. Εμφανίζονται νέα ήθη και μαζί προβλήματα δυσεπίλυτα. Έτσι, ο ενοχλητικός ζητιάνος της προβιομηχανικής κοινωνίας, που ζούσε σε άσυλα εγκλεισμού, δίνει τη θέση του στο σύγχρονο φτωχό, που εξαναγκάζεται να δουλέψει, αφού θεσπίζεται νόμος που απαγορεύει την επαιτεία.

Οι πολιτικοί της εποχής εκείνης ξεκινούν μια προσπάθεια να θεραπεύσουν αυτά που αποκαλούν κοινωνικά προβλήματα και να ελέγξουν καλύτερα την κοινωνία, η οποία έμοιαζε να ξεφεύγει από τα καθορισμένα μέτρα. Έτσι ορίζουν επιτροπές που κάνουν επιτόπιες παρατηρήσεις και έρευνες, όπως αυτές των Επιθεωρητών

Εικ. 1.1 Εισαγωγή της μηχανής στους χώρους δουλειάς (P. Boulanger, *Mémoires du savon de Marseille*, Ed. de l'équinoxe, 1994).

Εικ.1.2 Βασιλή, σύμβολο της μισητής βασιλικής εξουσίας που καταλήφθηκε από τις επαναστατικές δυνάμεις τον Ιούλιο του 1789 στο Παρίσι. (Εγκυκλοπαίδεια Grand Larousse, ενότητα Ι: Άνθρωπος-Κοινωνία, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2001).

Εργασίας στη Βρετανία, στις οποίες περιγράφονται η ζωή και οι συνθήκες εργασίας της νεοεμφανιζόμενης εργατικής τάξης.

Από την άλλη πλευρά, πολλοί στοχαστές ξαφνιάστηκαν από αυτές τις αλλαγές και άρχισαν να ασχολούνται με την επιστημονική διερεύνηση των κοινωνικών μετασχηματισμών και των αιτίων τους. Αυτό είναι το κοινωνικο-ιστορικό περιβάλλον μέσα στο οποίο γεννήθηκε η κοινωνιολογία.

1.1.1 Αντικείμενο της κοινωνιολογίας

Η κοινωνιολογία ερευνά την ανθρώπινη συμπεριφορά όπως αυτή εκδηλώνεται στο πλαίσιο μιας ομάδας και πάντα σε σχέση με άλλα άτομα και με άλλες ομάδες. Είναι μοναδική επιστήμη, γιατί δεν εστιάζει στο άτομο, αλλά ασχολείται με το κοινωνικό σύνολο και συνεπώς επικεντρώνεται στις κοινωνικές σχέσεις του ατόμου και των ομάδων των σύγχρονων κοινωνιών. Μερικά από τα ερωτήματα που απασχολούν την κοινωνιολογία είναι τα εξής:

Γιατί οι συνθήκες της ζωής μας είναι τόσο διαφορετικές από αυτές των γονιών ή των παππούδων μας; Προς ποια κατεύθυνση θα κινηθούν οι μεταβολές στο μέλλον; Πώς επιδρούν οι μεταβολές αυτές στη συναισθηματική ή την επαγγελματική ζωή μας; Τι σημαίνει βιομηχανική κοινωνία; Τι είναι η αστικοποίηση και πώς επηρεάζει τις οικογενειακές σχέσεις; Ποιοι λόγοι οδήγησαν την πολιτεία στη δημιουργία σχολείων και ποια είναι η σχέση της εκπαίδευσης με την κοινωνική ανέλιξη των ασθενέστερων οικονομικά τάξεων; Γιατί υπάρχει φτώχεια στον κόσμο, ποια είναι τα αίτια της και ποιες οι συνέπειές της για την υγεία και την εκπαίδευση; Γιατί υπάρχουν προκαταλήψεις, συγκρούσεις, πόλεμοι και ποια είναι η σχέση τους με πολιτικά και οικονομι-

κά συμφέροντα; Πώς γεννήθηκε το κράτος στο δυτικό κόσμο; Τι είναι εξουσία, ποιος την ενσαρκώνει και ποια είναι η σχέση της με την οικονομία; Γιατί τα ποσοστά συμμετοχής των γυναικών στην πολιτική είναι χαμηλά; Πώς επιδρούν η παγκοσμιοποίηση και οι νέες τεχνολογίες στις κοινωνικές σχέσεις και τον τρόπο ζωής;

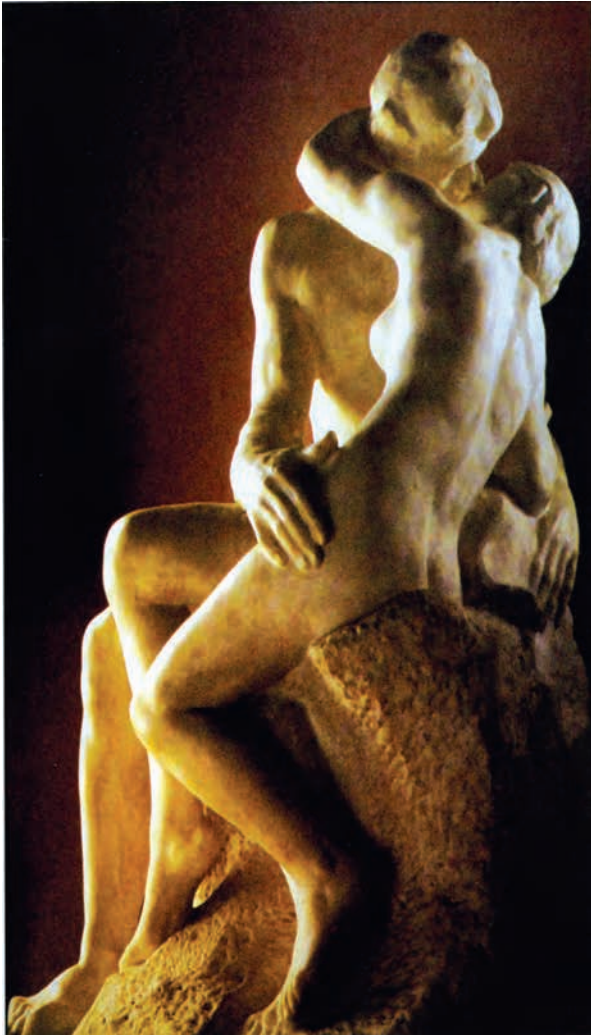

Εικ.1.3 «Καλά την έχουνε οι κοινωνιολόγοι, γι' αυτούς οι δηλώσεις θεωρούνται πρακτική εξάσκηση!» (Ιμόγκεν Ζέγκερ, Εισαγωγή στην κοινωνιολογία: θεωρία, μέθοδος, πρακτική, εκδ. Μπουκουμάνη, 1977).

Τα ερωτήματα αυτά, αλλά και πολλά άλλα, όπως θα δούμε στη συνέχεια, αποτελούν το βασικό προβληματισμό της κοινωνιολογικής επιστήμης. Λόγω της φύσεως των ζητημάτων που την απασχολούν καταλαβαίνουμε ότι η επιστήμη αυτή έχει να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στο σύγχρονο υλικό και πνευματικό πολιτισμό. **Η κοινωνιολογία λοιπόν έχει ως αντικείμενο μελέτης τα κοινωνικά φαινόμενα, τη δράση των κοινωνικών ομάδων, τις σχέσεις μεταξύ ατόμου και ομάδων, τις σχέσεις μεταξύ κοινωνικών ομάδων, τις κοινωνικές**

διαδικασίες και ειδικότερα το μετασχηματισμό των κοινωνιών.

Ο κοινωνιολόγος Α. Γκίντενς (2002:50), προκειμένου να περιγράψει το αντικείμενο της κοινωνιολογίας, επιστρατεύει ένα παράδειγμα που καθορίζει τη ζωή των ανθρώπων. Το ερώτημα που θέτει είναι «ποια είναι η σχέση του έρωτα με το γάμο». Ο έρωτας εκφράζει μια αμοιβαία έλξη που αισθάνονται δύο άνθρωποι μεταξύ τους. Αν και στις μέρες μας δεν πιστεύουμε ότι ο έρωτας μπορεί να διαρκέσει για πάντα, εντούτοις πιστεύουμε ότι είναι σχεδόν πανανθρώπινο συναίσθημα.

Εικ. 1.4 Ο έρωτας είναι προϋπόθεση για το γάμο; «Φιλί» του Ρορντέν. (Rodin, Chene - Hachette, 1988).

Ιστορικές μελέτες έδειξαν ότι στην Ευρώπη του Μεσαίωνα σχεδόν κανείς δεν παντρευόταν από έρωτα και συνεπώς ο έρωτας δεν ήταν μια εμπειρία που είχαν ζήσει οι περισσότεροι άνθρωποι ούτε συνδεόταν αναγκαστικά με το γάμο. Υπήρχε μάλιστα και γνωμικό της εποχής που έδειχνε τις σχετικές αντιλήψεις: «είναι μοιχεία να αγαπάς τη γυναίκα σου ερωτικά». Ο γάμος την

εποχή εκείνη είχε καθαρά πρακτικούς σκοπούς: οι άνθρωποι παντρεύονταν για να παραμείνει η περιουσία στην οικογένεια. Μετά το γάμο έρχονταν πιο κοντά και γίνονταν στενοί σύντροφοι. Αυτό γινόταν πάντα μετά το γάμο ή μέσα σ' αυτόν δεν είχαν σχέση με αυτό που σήμερα αποκαλούμε έρωτα.

Σήμερα οι αντιλήψεις και η στάση απέναντι στον έρωτα έχουν αλλάξει. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι όσον αφορά τον έρωτα ισχύει ακριβώς το αντίθετο με αυτό που μόλις περιγράψαμε. Αυτή η αλλαγή δείχνει ότι ο έρωτας και η σχέση του με το γάμο δεν μπορούν να νοηθούν ως ένα φυσικό κομμάτι της ανθρώπινης ζωής. Διαμορφώθηκαν μέσα από σύνθετες ιστορικές και κοινωνικές διαδικασίες. Αυτές τις διαδικασίες μελετά η κοινωνιολογία.

1.2. Κοινωνιολογική θεώρηση

Η κοινωνιολογική θεώρηση ή οπτική μάς καθιστά ικανούς να αναπτύξουμε την «κοινωνιολογική φαντασία». Η «κοινωνιολογική φαντασία» είναι ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Αμερικανό κοινωνιολόγο Τ. Ρ. Μιλς και σημαίνει την ικανότητα των ατόμων να συνδέουν αυτό που συμβαίνει στην προσωπική τους ζωή με τα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα. Αυτή η σύνδεση γίνεται εφικτή, όταν μπορούμε να σκεφτούμε τον εαυτό μας από κάποια απόσταση, όταν τον παρατηρούμε έξω από την καθημερινή μας ρουτίνα.

1.2.1 Ένα παράδειγμα εφαρμογής της «κοινωνιολογικής φαντασίας»

Ας υποθέσουμε ότι κάποιος μέσα στην οικογένειά μας είναι άνεργος ή ότι ο μεγαλύτερος αδελφός μας απέτυχε στις εισαγωγικές εξετάσεις στο πανεπιστήμιο. Σε αυτά που συμβαίνουν στη ζωή μας προσπαθούμε να δώσουμε μια εξήγηση, μια ερμηνεία. Συνήθως καταφεύγουμε αβασάνιστα σε ερμηνείες κοινότοπες ή ψάχνουμε κάποιον άλλο για να επιρρίψουμε τις ευθύνες γι' αυτά που μας συμβαίνουν, αναζητούμε δηλαδή αποδιοπομπαίους τράγους*: «Είμαι άνεργος και δε βρίσκω δουλειά εξαιτίας όλων αυτών των μεταναστών που βρίσκονται στη πατρίδα μου». Από τη στιγμή που αρχίζουμε να σκεφτόμαστε γύρω από ένα θέμα που μας απασχολεί προσωπικά (είτε απασχολεί κάποιο φίλο ή κάποιο μέλος της οικογένειάς μας), έχουμε αρχίσει να σκεφτόμαστε θεωρητικά.

«Η θεωρία συνιστά απόπειρα να εξηγήσουμε την καθημερινή μας εμπειρία με όρους που δε μας είναι τόσο